

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

8 vtrum ordo charitatis cadat sub præcepto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

¶ Super quæstio. quadragesimaquarta articulum octauum.

In articulo octauo eiusdem quæstionis omisis quinto, sexto, & septimo nota ex litera differentiam inter supradictos modos intrinsecos actus virtuosos, quia scilicet, aliquis pertinet

ARTICVLVS VIII.

Utrum ordo charitatis cadat sub præcepto.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod ordo charitatis non cadat sub præcepto. Quicumque enim transgreditur præceptum, iniuriam facit: sed si aliquis diligit aliquem quantum debet, & alterum quemcumque plus diligit, nulli facit iniuriam: ergo non transgreditur præceptum: ordo ergo charitatis non cadit sub præcepto.

¶ 2. Preterea quæ cadunt sub præcepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub præcepto.

1.2. q. 100. art. 9. Et 3. dist. 29. art. 1. ad 5. & dist. 36. ar. 6. Et veri. q. 34. ar. 12. ad 16. & ad. 14. ad 23. & 7. Et virt. q. 2. ar. 9. ad 16.

Si namque circumstantia aliqua talis est, ut cum ipsa actus sit proportionatus, sine ipsa autem actus non sit proportionatus, constat quod ad ipsam rationem virtuosam si actus respectu talis obiecti spectat. Si autem sine ipsa actus proportionatus est tali obiecto, patet quod non spectat ad rationem virtuosam respectu talis obiecti, ut patet in exemplis allatis. Et in proposito, quia ordo charitatis spectat ad rationem virtuosam actus, quoniam sine ipso actus dilectionis non est proportionatus obiecto diligibili: (Non enim dilectio proximi est proximo proportionata, si minus diligitur, quam proprium corpus diligenti: Et similiter dilectio domesticorum non est eis proportionata, si minus diligitur, quam extranei, & sic de alijs) ideo ordo charitatis concluditur sub præcepto. Et videtur ratio hæc explanata tangitur in littera, dicendo, Cum accipiatur secundum proportionem diligenti ad diligibile.

¶ In eodem articulo dubium est de ratione reddita in littera, scilicet, Cum ordo charitatis accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile: quoniam superius in quæst. 26. de ordine charitatis dictum est, quod ordo charitatis attenditur penes duo, scilicet diligentiem, & diligibile. Quomodo ergo nunc soli diligenti attribuitur?

¶ Ad hoc dicitur, quod verba litteræ sunt intelligenda de diligibili simpliciter, vel huius: ita quod ordo charitatis magis accipitur secundum proportionem dilectionis, vel ad diligibile simpliciter, vel ad diligibile mihi, ut sic quicumque ordo charitatis ex parte diligenti cadat sub præcepto, reducatur ad proportionem diligenti ad diligibile, ut hic dicitur. Nec discrepat a supradictis, ad quæ se remittens hic auctor, voluit hæc intelligi iuxta supra determinata, quæ ad hanc breuem glossam reducuntur. Ordo enim charitatis ex parte diligibilis habet, ut propinquius Deo, magis diligatur: ex parte autem diligenti habet, ut propinquius mihi, magis diligatur a me: sed hic ordo reducitur ad proportionem dilectionis ad diligibile, quia propinquius mihi, est magis diligibile a me. Et propterea sicut actus dilectionis respectu magis propinquius Deo, est improporionatus obiecto, nisi magis ametur, quam minus propinquus: ita actus magis dilectionis respectu domesticis mei, est improporionatus obiecto, nisi magis ametur a me, quam extraneus.

¶ In eodem articulo octauo, in responsione ad primum dubium occurrit, tum quoniam argumento non videtur responsio satisfacere. Non enim respondet illi composibilitati, scilicet, quod aliquis diligit aliquem, puta, fratrem carnalem quantum debet, & cum hoc multo plus diligit consobrinum sine iniuria fratris carnalis, ex quo diligit ipsum fratrem carnalem quantum debet. Ad hoc enim, in quo consistit vis argumenti, non respondetur, an sit hoc impossibile: & si est impossibile, quare est impossibile, & tamen oportebat hæc in responsione docere. Tum quoniam propositio assumpta pro fundamento responsionis, scilicet homo plus satisfacit ei, quem plus diligit, impertinens, & falsa est. Impertinens quidem, quia satisfacere est actus iustitiæ: quæstio autem est de actu amoris amicitie. Falsa verò, quia maior dilectio non est ratio maioris satisfactionis, per se loquendo. Accidit enim homini diligenti, quod teneatur

facere satis dilecto. Et consequenter videtur diligeni aliquid, quod teneatur plus diligit. Tum tertio concessa dicta propositio non tera proceditur ad intentum: quia sub iura conuenit, Et ita si minus diligeret aliquem cum, non

¶ 3. Præterea. Ordo dilectionis quandam importat: sed indistincte præcipitur dilectio proximi, cum dicitur. Diliges proximum tuum sicut teipsum. ergo ordo charitatis non cadit sub præcepto.

SED CONTRA. Illud quod Deus in nobis facit per gratiam, instruit per legis præcepta, secundum illud Hier. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum: sed Deus causat in nobis ordinem charitatis, secundum illud Cant. 2. Ordinavit in me charitatem. ergo ordo charitatis sub præcepto legis cadit.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dictum est, modus qui pertinet ad rationem virtuosam actus, cadit sub præcepto, quod datur de actu virtutis. Ordo autem charitatis pertinet ad

tra hoc talentum unum auri: consobrinum autem magis, puta decem milia talentorum. Et hæc fratri carnali. Nulli enim iniuriam facit iure suo.

¶ Ad hæc dicitur, quod hic est sermo non ad exteriore: sed de satisfactione interiorum: quod aliud est, quam habere ueritas aliquem, quod satisfactio addit supra amorem rationis: quod author destruit illam composibilitatem charitatis obiectum distributum est sic per primum, ut charitas habeat comparationem ad Deum, quam alii, plus sibi, quam proximo, et inter proximos plus comparationem quam corpori, & inter proximos plus comparationem quam remotiori, & non debet solum absolute argumentum assumi. Non enim est paritas fratri carnali tantum dilectionem absolute, prout quatuor gradus: sicut qui accipit mortuum absolute, puta, centum, sed debet charitatem paratiuam, scilicet plus Deo &c. ut dicitur in secunda causa, nisi quia hæc materia est magna actus dilectionis simpliciter, vel ad hoc, hoc in seruandum auctor in hac responsione exponit uia dilectionis, & satisfactionis uias est. Et per hoc omnium.

¶ Sed hæc responsio falso innuitur. Nam si rationem debiti, fallit illa propositio, quod facit ei, quem plus diligit. Sicut enim, qui plus debito, ac per hoc sine satisfactione. Quod quod charitas habeat necessarium dilectionis respectu quorumcumque, non uidetur aliquem satisfacere.

¶ Dicendum est ergo, quod hic est sermo non ad exteriore: sed de satisfactione interiorum: quod aliud est, quam habere ueritas aliquem, quod satisfactio addit supra amorem rationis: quod author destruit illam composibilitatem charitatis obiectum distributum est sic per primum, ut charitas habeat comparationem ad Deum, quam alii, plus sibi, quam proximo, et inter proximos plus comparationem quam corpori, & inter proximos plus comparationem quam remotiori, & non debet solum absolute argumentum assumi. Non enim est paritas fratri carnali tantum dilectionem absolute, prout quatuor gradus: sicut qui accipit mortuum absolute, puta, centum, sed debet charitatem paratiuam, scilicet plus Deo &c. ut dicitur in secunda causa, nisi quia hæc materia est magna actus dilectionis simpliciter, vel ad hoc, hoc in seruandum auctor in hac responsione exponit uia dilectionis, & satisfactionis uias est. Et per hoc omnium.

¶ In littera ergo sermo totus est de diligente reuera infra latitudinem, seu rationem dilectionis omnia dicta littere exponenda: ita scilicet reuera, salua ratione dilectionis ex debito, quod est propositio illa assumpta, homo plus diligit

plus diligit. Dilectio.n.ex debito inferat satisfactionem, & maior dilectio maiorem satisfactionem. Oportuit autem authorem ordine debiti amoris ex charitate declarare ex ordine sui effectus, qui est satisfacere: quoniam ordo satisfactorius ad iustitiam manifeste spectat, & iniuriam alteri fieri, si pervertatur, manifestat.

Vnde patet solutio secundae objectionis. Ex hoc qd sane in relecta, illa propositio est uera, & pertinens ad propositum. Ad primam autem objectionem dicitur, qd dilectio ex debito respectu creatur ne quae sit infinita simpliciter, quia nulla creatura est amabilis infinite, neque est terminata ad certum terminum simpliciter, puta, tantum, & non plus: quoniam tam pater, quam mater, quam extraneus sufficienter modo a me amatus, potest ex debito amplius amari, puta, si accidat maior necessitas: sed tunc quo dammodo interminata, & quodammodo terminata. Nam extra necessitatis casum, iustitiae unumquemque diligere tantum quantum exterior actus illi debitus exigit. Verbi gratia. Sufficienter diligere patrem quia nunc honoris actus illi debitus exigit, fratrem quantum fraterna communitio requirit, & sic de aliis. Et quia si diligere est unumquemque in suo gradu diligere: ideo humilior dilectio sic est ad quemlibet absolute, quod seruat comparationem dilectione ad alios, alias non in suo gradu quilibet amaretur. In casu autem necessitatis, si multorum est simul casus, plus amatus ex debito preponendus est, quia plus sibi debet fieri satis, cui plus debetur. Si autem uni tantum posterioris gradus accidat casus, tunc ille magis diligendus pro tunc est quod ad hoc, sicut & magis est illi satisfaciendum. Ex quibus patet: primo, quod est implicatio impossibile dicere, qd ego diligam ex debito fratrem, quantum debet: & cum hoc diligam etiam ex debito plus consobrinum, nisi in casu, in quo pervertitur charitatis ordo: quoniam hoc habet charitatis ordo, ut in casu remotiori prediligatur. Patet secundum, qd author ex hoc ipso, qd loquitur de dilectione ex debito, intendit illam adsumptam, arguendo propositionem modo dictam tantumquam impossibilem continentem.

Ad tertium dicitur, quod sitando infra terminos dilectionis ex debito, optima est illatio literae: quia, ut dictum est, huiusmodi dilectio est comparatiua, quia unumquemque in suo gradu diligit: & consequenter unicuique iuxta suum gradum facit satis. Ex hoc enim manifeste sequitur, quod plus faciens satis illi cui minus debet, detrahit excellentiam illius, cui magis debetur: quia aufert ab eo partem excellentiam, scilicet, quod magis ametur, quam alteri minus amandus, aufert ab illo amorem, & satisfactionem debitam secundum suum gradum: quoniam secundum suum gradum debet praepari, & tamen de facto postponitur. Et propterea optime inferitur, quod sit illi iniuria. Exemplum autem de fratre, & consobriano fallit, quia transit ad

ipsam rationem uirtutis, cum accipitur secundum proportionem dilectionis ad diligibile, ut ex supra dictis patet. Vnde manifestum est, quod ordo charitatis debet cadere sub precepto.

Ad primum ergo dicendum, quod homo plus satisfacit ei, quem plus diligit: & ita si minus diligeret aliquis eum, quem plus debet diligere, plus uellet satisfacere illi, cui minus satisfacere debet, & sic fieret iniuria illi, quem plus debet diligere.

Ad secundum dicendum, quod ordo quatuor diligendorum ex charitate, in sacra scriptura exprimitur. Nam cum mandatur, quod Deum ex toto corde diligamus, datur intelligi, quod Deum super omnia debemus diligere. Cum autem mandatur, quod aliquis diligat proximum sicut seipsum, praefertur dilectio sui ipsius dilectioni proximi. Similiter etiam cum mandatur 1. Io. 3. quod debemus pro fratribus animam ponere, id est, uitam corporalem, datur intelligi, quod proximum plus debemus diligere, quam corpus proprium. Similiter etiam cum mandatur ad Gal. ult. quod maxime operemur bonum ad domesticos fidei: & 1. ad Tim. 5. uirtueratur qui non habet curam suorum, & maxime domesticorum, datur intelligi, quod inter proximos, meliores & magis propinquos magis debemus diligere.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc ipso quod dicitur, Diliges proximum tuum, datur consequenter intelligi, quod illi qui sunt magis proximi, sunt magis diligendi.

plus facere, cum sermo noster sit de plus satisfacere. Et similiter transit ad amorem supererogationis, cum sermo noster sit de amore debito. Concedimus enim, quod potes consobriano plus facere, quam fratri carnali, relinquendo ei maiores opes, quia hoc spectat ad amorem supererogationis respectu utriusque, scilicet

QVAESTIO XLV. De dono sapientie, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de dono sapientie, quod respondet charitati. Et primo de ipsa sapientia. Secundo, de uitio opposito.

- CIRCA primum queritur sex. Primo, Vtrum sapientia deat numerari inter dona Spiritus sancti. Secundo, In quo sit in subiecto. Tertio, Vtrum sapientia sit speculatiua tantum, uel et practica. Quarto, Vtrum sapientia, quae est donum, possit esse cum peccato mortali. Quinto, Vtrum sit in omnibus habentibus gratiam gratum facientem. Sexto, Quae beatitudo ei respondeat.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum sapientia debeat inter dona Spiritus sancti computari.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod sapientia non debeat inter dona Spiritus sancti computari. Dona enim sunt perfectiora uirtutibus, ut supra dictum est: sed uirtus se habet solum ad bonum. Vnde & Augustinus dicit in libro de libero arbitrio, quod nullus uirtutibus male utitur: ergo multo magis dona Spiritus sancti se habent solum ad bonum: sed sapientia se habet etiam ad malum, dicitur enim Iacob 3. Quaedam sapientia est ter-

& quae iudicatur: aut in ratione assensus, & iudicij. Non in hoc ultimo: quoniam utrobique dicitur in litera, secundum ueritatem diuinam. Non in secundo, quia tam fides, quam sapientia est principaliter Dei, & secundario aliorum. Non in primo, quia in ratione assensus importatur iudicium. Quicumque enim assentit absolute, iudicat sic esse, & e conuerso. Ad hoc dicitur, quod differentia ista consistit in primo, in differentia scilicet inter assensum, & iudicium. Assensus namque est determinatio sui ad alteram partem contradictionis. Quicumque enim assentit alicui affirmationi, uel negationi siue ex euidencia rei, siue ex autoritate dicentis, siue ex signis, ex hoc dicitur assentire, quod seipsum secundum intellectum partem determinat ad talem partem. Iudicium autem est determinatio rei ut est, uel esse debet. Ex hoc enim aliquis dicitur iudicare aliquid, quod determinat illud sic esse, uel sic debere esse. Et quantum utrumque alterum inferat, quia determinans seipsum ad alteram partem, determinat illam sic esse: & e contra, determinans aliquid sic esse, determinat se ad illam partem, formaliter tamen differunt, ut dictum est. Et assensus, prior uidetur iudicio secundum naturam. Et differentia quidem signum est, quod uidemus quod nescientes determinare, quae contradictionis pars uera sit in aliqua materia, puta, conceptionis beatae Virginis, abstant a iudicio: & cum hoc determinantes se ad unam partem, credunt illam,

tam fratris, quam consobriani: & tu supererogationis amore potes plus amare consobrinum, quam fratrem carnalem. Ordo enim charitatis statutus est tantum in amore debito, & non in amore supererogationis: quoniam in amoris supererogationis quocumque ordine nulli fit iniuria, sicut fit in amoris debiti ordine praepostero, ut author in litera docet, & declaratum est. Verum tamen etiam oportet, quod eadem charitas, quae plus facit consobriano, faciat et plus satisfacere fratri, & simpliciter, & in casu, sicut charitas supererogans inimico facit plus satisfacere amico simpliciter, & in casu.

Super questionem quae drageus sequitur articulo primo.

IN articulo primo quaest. 43. respone ad secundum, dubium occurrit circa differentiam inter fidem, & sapientiam.

Non enim uidetur recte differentia assignata penes hoc, quod fides assentit ueritati diuinae secundum seipsum. Sapientia autem iudicat secundum ueritatem diuinam. Aut enim differentia ista consistit in differentia inter actum assensus, & iudicij: aut in differentia rei, cui assentitur,

Infra art. 4. ad 1. & 2. & 3. dist. 35. q. 2. 1. 9. 1. 1. 2. q. 68. artic. 8. Lib. 3. de libero arbitrio. c. 18. & 19. c. mo. 1.